

ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Предметом дослідження статті є підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Проаналізовано таку підставу як необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову. Наведені способи забезпечення позову за процесуальним кодексом України. Окреслено проблему недоцільності закріплення на законодавчому рівні чіткої вказівки на обмеження у процесуальній діяльності судді.

Ключові слова: забезпечення позову, дисциплінарна відповідальність.

Предметом исследования статьи являются основания привлечения судьи к дисциплинарной ответственности. Анализируется такое основание как необоснованное применение мер по обеспечению иска. Приведены способы обеспечения иска согласно процессуальным кодексам Украины. Рассматривается проблема нецелесообразности закрепления на законодательном уровне четкого указания на ограничения в процессуальной деятельности судьи.

Ключевые слова: обеспечение иска, дисциплинарная ответственность.

The main idea of the article is the reasons to discipline responsibilities of judges. Analysis of such grounds as unjustified taking of injunctive relief. These methods of action for remedial legislation of Ukraine. It is designated a problem of inexpediency of fastening at a legislative level of the precise indication on restriction in remedial activity of the judge.

Key words: injunctive relief, discipline responsibilities.

Приймаючи Закон України "Про судоустрій та статус суддів" [4] законодавець мав на меті докорінне реформування судової системи.

Одним з найбільш вагомих питань, яке потребувало негайного вдосконалення, було приведення інституту дисциплінарної відповідальності суддів до міжнародних стандартів.

Основним принципом, який закладався під час розроблення Закону України "Про судоустрій та статус суддів" [4] щодо процедури притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, була прозорість такого провадження, перелік підстав для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності повинен був бути зрозумілим та вичерпним, виключивши можливість використання процедур притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності для незаконного втручання у процес правосуддя.

Позитивним моментом у цьому процесі стало те, що Закон України "Про судоустрій та статус суддів" [4] наділяє правом на звернення зі скаргою на поведінку судді, яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність, кожного, кому відомо такі факти.

Однак, інших сподівань як громадськості, так суддівської спільноти Закон України "Про судоустрій та статус суддів" у процедурі та порядку застосування до суддів дисциплінарної відповідальності не виправдав.

Статтею 83 Закону України "Про судоустрій та статус суддів" [4] було закріплено перелік підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності:

1) істотні порушення норм процесуального права при здійсненні правосуддя, пов'язані, зокрема, з відмовою у доступі особи до правосуддя з підстав, не передбачених законом, порушення вимог щодо розподілу та реєстрації справ у суді, правил підсудності чи підвідомчості, необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову;

2) невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом;

3) порушення вимог щодо неупередженого розгляду справи, зокрема порушення правил щодо відводу (самовідводу);

4) систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя;

5) розголошення таємниці, що охороняється законом, в тому числі таємниці нарадчої кімнати або таємниці, яка стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;

6) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації про майновий стан і доходи (по-

даткової декларації), зазначення в ній завідомо неправдивих відомостей.

З одного боку, законодавець пішов шляхом чіткого окреслення (вичерпного переліку) усіх можливих підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, а з іншого, деякі з наведених підстав можна вважати явним посяганням на незалежність суддів, а інші – взагалі неконституційними.

Зупинимося детальніше на такій підставі для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності як необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову.

У загальному, інститут забезпечення позову можна окреслити, як такий механізм вжиття певних необхідних заходів, спрямованих проти несумлінних дій відповідача, який в умовах змагального процесу набуває особливого значення.

Коли відповідачу становиться відомо про пред'явлення позову, він може здійснити заходи до того, щоб рішення не було виконано: сховати майно, продати, знищити або знецінити його. Для протидії процесуальні закони (Цивільний процесуальний кодекс України [5], Господарський процесуальний кодекс України [1], Кодекс адміністративного судочинства України [2]) надають позивачу, при забезпеченні позову, певні процесуальні переваги – швидкість розгляду заяви про забезпечення, розгляд такої заяви без участі відповідача, негайне виконання ухвали про забезпечення позову. Користуючись процесуальними заходами несумлінний позивач може втрутитись в господарську діяльність відповідача, змінити керівника господарського товариства або державної установи, зайняти певне приміщення і таке інше.

Відповідно до статті 151 Цивільного процесуального кодексу України [5], статті 66 Господарського процесуального кодексу України [1], забезпечення позову можливо, якщо невжиття заходів забезпечення може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду. Пленум Верховного Суду України у постанові "Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову" зазначив що, забезпечення позову – це сукупність процесуальних дій, які гарантують виконання рішення суду в разі задоволення позовних вимог [3].

М.Й. Штефан визначив забезпечення позову, як вжиття судом, у провадженні якого знаходиться справа, заходів щодо охорони матеріально-правових інтересів позивача проти несумлінних дій відповідача (який може сховати майно, продати знищити або знецінити його), що гарантує реальне виконання позитивно прийнятого рішення [6, 167].

Відповідно до статті 11 Цивільного процесуального кодексу України [5], суд розглядає цивільні справи в межах заявлених ними вимог, рішення суду повинно містити висновок по суті позовних вимог (стаття 215), рішенням суду вирішується матеріально-правовий спір між позивачем та відповідачем. В розрізі питання щодо забезпечення позову зазначене дає підстави стверджувати, що забезпечуватись може тільки матеріально-правові вимоги позивача.

Інші вимоги, які не відносяться до предмету позову, не є забезпеченням позову та забезпечуватись не можуть.

При єдності позицій вчених у можливості застосування забезпечення позову виключно в межах предмету позову, думки щодо застосування забезпечення позову за різними видами позовів суттєво різняться. М.Й. Штефан визначає забезпечення позову, як вжиття судом, в провадженні якого знаходиться справа, заходів щодо охорони матеріально-правових інтересів позивача, які гарантують за його позовом про присудження реальне виконання позитивно прийнятого рішення [6, 168]. Т.Б. Юсупов стверджує, що безпосередній предмет забезпечення – це завжди матеріально-правова вимога, яка складає предмет будь-якого позову, що дозволяє зробити висновок про забезпечення тільки виконавчих позовів [7, 7]. Тобто, М.Й.Штефан, Т.Б. Юсупов обмежують можливості застосування інституту забезпечення позову позовами про присудження. Однак, з таким висновком погодитись не можливо. Заходи з забезпечення можуть бути необхідними, наприклад у справах про визнання авторства. В цьому випадку можливо застосування такого заходу з забезпечення позову як заборона оприлюднення твору до вирішення питання про право авторства на спірний твір. При отриманні позову про визнання права власності, відповідач може продати спірне майне, тим самим утруднити виконання судового рішення.

Тим самим, твердження щодо можливості забезпечення тільки виконавчих позовів не відповідає природі процесуального інституту забезпечення позову. Наведена аргументація дозволяє стверджувати, що забезпечення позову можливо як за позовами про присудження, так і за позовами про визнання.

При достатньо широкій можливості застосування забезпечення позову в межах матеріально-правових вимог ухвала про забезпечення позову не повинна фактично вирішувати справу за суттю.

Пленум Верховного суду України [3] окремо наголошує на неможливості забезпечення позову у справах про захист трудових чи корпоративних прав шляхом зупинення дії рішення про звільнення позивача з роботи та зобов'язання відповідача й інших осіб не чинити перешкод позивачеві у виконанні ним своїх попередніх трудових обов'язків, оскільки таким чином фактично ухвалюється рішення без розгляду справи по суті.

Цей висновок повністю узгоджується з нормами Цивільного процесуального кодексу України [5] та Господарського процесуального кодексу України [1].

Щодо норм Кодексу адміністративного судочинства України слід звернути увагу на окремі особливості. Стаття 117 Кодексу адміністративного судочинства України [2] передбачає, що суд за клопотанням позивача або з власної ініціативи може постановити ухвалу про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову, якщо існує очевидна небезпека заподіяння шкоди правам, свободам та інтересам позивача до ухвалення рішення в адміністративній справі, або захист цих прав, свобод та інтересів стане неможливим без

вжиття таких заходів, або для їх відновлення необхідно буде докласти значних зусиль та витрат, а також якщо очевидними є ознаки протиправності рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень. В цьому випадку (забезпечення позову якщо очевидними є ознаки протиправності рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень) положення щодо неможливості вирішення справи по суті знаходить своє відображення у частині третій статті 117 Кодексу адміністративного судочинства України – подання адміністративного позову, а також відкриття провадження в адміністративній справі не зупиняють дію оскаржуваного рішення суб'єкта владних повноважень, але суд у порядку забезпечення адміністративного позову може відповідною ухвалою зупинити дію рішення суб'єкта владних повноважень чи його окремих положень, що оскаржуються.

В цілому, суди адміністративної юрисдикції при винесенні ухвали про забезпечення позову зазначають про неможливість вирішення ухвалою справи по суті.

На нашу думку, враховуючи особливості завдання Кодексу адміністративного судочинства України, а саме захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, інститут забезпечення позову має особливо важливе зазначення.

Дійсно, за своєю природою адміністративне судочинство передбачало оскарження рішень, дій чи бездіяльності саме суб'єктів владних повноважень, а звернення самих суб'єктів з позовами до фізичних чи юридичних осіб визначалось як виняток, тільки в окремих випадках.

Однак, стрімкий розвиток суспільних відносин вніс свої корективи, наразі більшість адміністративних справ, які розглядаються в порядку адміністративного судочинства подані суб'єктами владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб і стосуються стягнень заборгованості, фінансових санкцій тощо.

У зв'язку з чим, суб'єкти владних повноважень здебільшого і є ініціаторами вжиття заходів забезпечення позову шляхом заборони вчинення дій, спрямованих на відчуження будь-яких активів, шляхом накладення арешту на майно і грошові кошти відповідачів.

Закріплення у процесуальному законодавстві України інституту забезпечення позову дозволяє стверджувати про його міжгалузевий характер. Питання, які виникають у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, повинні вирішуватись однаково, з урахуванням підстав для застосування таких заходів та способів забезпечення позовних вимог.

Проаналізувавши норми процесуальних кодексів України, можна дійти висновку, що забезпечення позову можливо виключно в межах предмету позову, але ухвалою про забезпечення позову не повинна фактично вирішуватись справа за суттю. Зазначений висновок, враховуючи міжгалузевий характер інституту забезпечення позову розповсюджується на цивільне, господарське та адміністративне судочинство.

Водночас, враховуючи, що законодавець чітко закріпив таку підставу для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності як необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову, можна зробити висновок, що інститут забезпечення позову може втратити свою важливість та його призначення може знівелюватися.

Приймаючи ухвалу про вжиття заходів по забезпеченню позову, суд повинен враховувати, що прийняття такого рішення доцільно та можливе лише в разі наявності достатньо обґрунтованого припущення, що не вжиття таких заходів може у майбутньому ускладнити виконання рішення суду чи привести до потреби докласти значні зусилля для відновлення прав позивача.

Передбачені підстави для застосування заходів забезпечення позову є оцінними, містять небезпеку для застосування заходів забезпечення позову всупереч цілям інституту забезпечення позову.

Однак, враховуючи закріплення такої підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності як необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову, дійсно набагато безпечніше для самого судді відмовити позивачу у вжитті таких заходів.

Також, оскільки, законодавець закріпив саме поняття "необґрунтоване вжиття", то це наводить на думку, що відмова у вжитті таких заходів не може бути підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. І навпаки, вжиття заходів забезпечення позову ставить суддю у залежність від свого ж рішення, дає йому підстави побоюватися, що здійснення таких заходів може в подальшому бути як підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності так і звільнення із займаною посади.

Слід зазначити, що вказана підстава для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності може бути застосована лише до суддів першої та апеляційної інстанції, оскільки забезпечення позову у касаційному прова-

дженні не передбачено, що взагалі суперечить суті самого поняття дисциплінарної відповідальності судді.

Підсумовуючи викладене, необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову не може існувати окремою підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності і потребує визнання такого положення неконституційним з огляду на те, що є завуальованим впливом на суддю під час здійснення ним правосуддя.

Більш дієвим механізмом вдосконалення судівництва України, як в цілому, так і щодо дисциплінарної відповідальності зокрема, є врегулювання діючої системи правосуддя не шляхом її кардинальних змін, а шляхом її прозорості, відкритості та демократичності як для кожної особи так і для судді.

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України – 1992 р. – № 6.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України – 2005 р. – № 35-36, № 37. 3. Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.2006 р. № 9 // Бізнес: законодавство та практика – 2007 р. – № 7. 4. Про судову систему та статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41, № 41-42; № 43; № 44-45. 5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України – 2004 р. – № 40-42. 6. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К., 2005. 7. Юсупов Т. Б. Обеспечение иска в арбитражном и гражданском процессе // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.15 – Гражданский процесс; Арбитражный процесс. – М., 2005.

Надійшла до редколегії 01.06.11

А. Лазарев, здобувач

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто поняття принципів діяльності Центральної виборчої комісії в Україні, їх система та зміст кожного з них, зокрема, принципи: верховенства права, законності, незалежності, компетентності, об'єктивності, професійності, колегіальності розгляду і вирішення питань, обґрунтованості прийнятих рішень, відкритості, гласності.

Ключові слова: виборче право, Центральна виборча комісія України, принципи права.

В статті розсмотрено поняття принципів діяльності Центральної виборчої комісії в Україні, їх система та зміст кожного з них, таких як, принципи: верховенства права, законності, незалежності, компетентності, об'єктивності, професійності, колегіальності розгляду і рішення питань, обґрунтованості прийнятих рішень, відкритості, гласності.

Ключевые слова: избирательное право, Центральная избирательная комиссия Украины, принципы права.

In the article the concept of principles of activity of the Central election committee is considered in Ukraine, their system and maintenance each of them, such as, principles: supremacies of right, legality, independence, competence, objectivity, professionalism, collective nature of consideration and decision of questions, validity of the accepted decisions, openness, publicity.

Keywords: election law, the Central Election Commission of Ukraine, principles of law.

Розглядаючи принципи як елемент конституційно-правового статусу Центральної виборчої комісії, хотілося б зазначити, що у демократичних країнах в основу побудови системи органів управління виборчим процесом та організації діяльності цих органів покладено певну систему принципів. Це, насамперед: незалежності, неупередженості та політичної нейтральності, професіоналізму, відкритості тощо. Кінцевою метою втілення цих принципів в життя є забезпечення демократичності виборів, відповідності волевиявлення виборців офіційним результатам виборів.

Питання принципів в праві не нове. Ряд вчених присвятили свої наукові дослідження даній проблематиці. Зокрема, питаннями принципів права займалися С.С.Алексєєв, Г.А. Борисов, А.І. Денисов, А.М. Колодій, В.Н. Кудрявцев, О.А. Лукашова, П.М. Рабінович, В.М. Семенов, Л.С. Явіч тощо. Питаннями принципів діяльності органів державної влади, і, зокрема, Вищих виборчих органів, займалися С.А. Альфер, Б.Н.Габричидзе, А.В. Іванченко, В.М. Коланда, Л.М. Козодой, Н.М. Янюк тощо.

Загалом, під принципами статусу та діяльності у юридичній літературі розуміють найбільш важливі, ключові ідеї і положення, що лежать в основі їх побудови і функціонування. У тлумачних словниках під принципом розуміється "основне, вихідне положення... особливість, покладена в основу створення або здійснення чогось, норма, правило, яким керується хто-небудь в житті, поведінці" [1, с. 467], у зв'язку з чим принципи часто ототожнюються з нормами права, основними засадами правового регулювання, а інколи визначаються як основні права і обов'язки суб'єктів правовідносин. Необхідно відзначити і те, що якщо ті чи інші принципи отримали нормативне закріплення, то вони вважаються нормами-принципами, під якими, як правило, розуміються принципи, які прямо закріплені у нормах права та являють собою внутрішній зміст цих норм [2, с. 221].

Принципи організації й діяльності органів публічної влади – це законодавчі відправні засади, ідеї, положення, які виступають базисом формування, організації та функціонування органів публічної влади. Вони поділяються на загальні принципи, що стосуються системи ор-

